

Міністерство освіти і науки України
Національна академія педагогічних наук України
Інститут спеціальної педагогіки

РІБЦУН Ю. В.

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА «ТРУДОВЕ НАВЧАННЯ»

(5 клас)

Київ
2015 р.

УДК 376.36 : 373.312.141
ББК 74.5
Р 49

*Затверджено Міністерством освіти і науки України
(наказ № 750 від 24.06.2014 р.)*

Рецензенти:

Гуцан Л. А. – кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник лабораторії трудового виховання і профорієнтації Інституту проблем виховання НАПН України;

Каченко К. І. – директор спеціальної школи-інтернату І–ІІ ступенів № 7 для дітей з тяжкими порушеннями мовлення м. Києва, вчитель-логопед вищої категорії, вчитель-методист.

Р 49 Рібцун Ю. В. Навчальна програма «Трудове навчання» (5 клас) : комплект навч. прогр. для 5-х кл. спец. загальноосв. навч. закл. для дітей з тяжкими порушеннями мовлення / за ред. Данілавічюте Е. А. – К. : ДП «Укртехінформ», 2015. – 30 с.

У навчальній програмі «Трудове навчання», узгодженій із вимогами Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти, представлено тематичну реалізацію навчально-виховної та корекційно-розвивальної роботи, яка сприяє паралельному забезпеченню мовленнєвого розвитку учнів та опанування ними навичок трудової діяльності, подано перелік орієнтовних показників сформованості галузевої компетентності школярів на кінець навчального року.

Програма адресована вчителям 5 класу спеціальних навчальних закладів для дітей із тяжкими порушеннями мовлення, загальноосвітніх навчальних закладів за умов інклюзивного та інтегрованого навчання і спрямована на реалізацію вимог, передбачених освітньою галуззю «Технології».

Пояснювальна записка

На сьогодні пріоритетом загальної та спеціальної освіти України є всебічний гармонійний розвиток особистості кожної дитини. Відповідно до вимог особистісно-зорієнтованого підходу під час проведення освітньо-виховного та корекційно-розвивального процесу в загальноосвітніх і спеціальних навчальних закладах для дітей із тяжкими порушеннями мовлення (ТПМ) відбувається корекція психомовленнєвої діяльності учня, здобуття міцних знань, формування практичних умінь, підвищення працездатності. Допомогти у вирішенні поставлених завдань, у т. ч. й одночасного мовленнєвого розвитку та художньо-технологічної діяльності учнів, покликаний навчальний предмет «Трудове навчання» (1 год. на тиждень), що є обов'язковим для шкіл із навчанням українською, російською мовою та мовами національних меншин.

Навчання *трудовому навчання* в п'ятому класі виступає не лише як процес здобуття учнями технологічних знань і вмінь, а, перш за все, як універсальний засіб збагачення пізнавально-мовленнєвого досвіду учнів, формування у них культури праці, особистісного розвитку на основі виявлення індивідуальних здібностей, різнобічних майбутніх професійних інтересів і потреб, розуміння значущості праці в житті людини, формування художньо-естетичної свідомості, здатності до самореалізації та духовного самовдосконалення. Воно ґрунтується на *принципах* культуро- та природовідповідності, варіативності, гуманізації, диференціації, діалогічності, індивідуалізації, інтегральності, поліхудожності та цілісності.

Починаючи навчання у п'ятому класі, школярі з ТПМ не тільки формально переходять з початкової до основної ланки школи, а й відчувають дорослішання у вигляді адаптації до нових умов навчання, пов'язаних насамперед з кабінетною системою, розмаїттям змістового інформаційного, психологічного та мовленнєвого навантаження, появою класного керівника, знайомством з багатьма викладачами, кожен із яких висуває власні вимоги до того чи іншого навчального предмета, має свій характер і стиль викладання. Крім того, в організмі п'ятикласників відбуваються психофізіологічні зміни, котрі зумовлюють входження учнів у підлітковий вік, який характеризується зниженням рівня довільної уваги, самооцінки, організованості, дисциплінованості, інтересу до навчання в цілому, надмірною чутливістю та високим рівнем ситуативної тривожності.

Саме тому на уроках трудового навчання вчитель загальноосвітньої школи для дітей із тяжкими порушеннями мовлення, спираючись на діалогову стратегію педагогічної взаємодії та враховуючи пізнавальні, мовленнєві та психоемоційні особливості учнів цього віку, здійснює паралельне вирішення загальних навчально-виховних і корекційно-розвивальних завдань. Відповідно до поставлених завдань і розроблена програма з трудового навчання для 5 класу. Вона має *табличну структуру* та складається з трьох колонок (див. табл. 1).

Перша з них розкриває зміст основної ланки загальної освіти, тобто такий комплекс наукових відомостей, знань, навичок і способів дій, яким навчаються та які засвоюють учні у рамках освітньої галузі «Технології», повністю узгодженої з Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти.

Друга колонка висвітлює державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів, адаптовані до вимог загальноосвітньої школи для дітей із тяжкими порушеннями мовлення. Третя являє собою корекційно-розвивальні лінії, які враховують мовленнєвий, пізнавальний, особистісний розвиток дітей із ТПМ, особливості їх сенсомоторики та емоційно-вольової сфери, а отже, розкривають спрямованість корекційно-розвивальної роботи.

У програмі представлено ряд навчальних тем із зазначенням кількості годин, відведених на їх вивчення. Слід зазначити, що в ній передбачено *4 години резервного часу*, які вчитель може використовувати на власний розсуд з метою закріплення тієї чи іншої теми (див. табл. 2).

Специфіка програми обумовлена розподілом навчально-практичного матеріалу з урахуванням гендерних особливостей: упродовж року хлопці знайомляться з технологією виготовлення виробів із фанери та деревоволокнистих плит (ДВП), а дівчата поглиблюють знання та практичні навички у технології виготовлення виробів з аплікативним оформленням.

Окремою частиною навчально-практичного матеріалу, спільного для хлопців і дівчат, є загальнопрактичні технології трудового навчання. Програмою передбачено також варіативний модуль, який учитель може використовувати на власний розсуд з метою поглибленого вивчення тих чи інших тем.

Таблиця 2

Орієнтовна тематична структура програми

<i>Гендерні особливості</i>	<i>Темати</i>	<i>Години</i>
<i>Загальнопрактичні технології трудового навчання</i>		
–	Вступ	1
	Знаряддя праці, які використовують у побуті	1
	Поняття про деталь. Способи отримання деталей	1
	Основи проектної діяльності	2
	Безпечне користування побутовими електроприладами	1
	Культура споживання їжі. Етикет за столом	2
	Елементи грамоти споживача	1
<i>Технологія виготовлення виробів із фанери та ДВП</i>		
хлопці	Види конструкційних матеріалів. Фанера, ДВП	2
	Процес розмічування заготовок	1
	Процес пиляння фанери та ДВП	7
	Прийоми свердління фанери та ДВП	1
	Процес підготовки деталей виробу до оздоблення	2
	Способи з'єднання деталей із фанери та ДВП	1
	Оздоблення виробів із фанери та ДВП. Ознайомлення з професіями деревообробної промисловості	2

<i>Технологія виготовлення виробів і їх аплікативне оформлення</i>		
дівчата	Види конструкційних матеріалів. Матеріали для виготовлення аплікацій	1
	Короткі відомості про текстильні волокна	1
	Аплікація як вид художнього оздоблення виробів	2
	Процес виготовлення виробу з аплікативним оформленням	8
	Оздоблення виробів аплікацією	4
<i>Варіативна складова</i>		
хлопці, дівчата	Варіативний модуль	20
		20

Представлені в програмі *тематичні завдання* є орієнтовними та можуть варіюватися у відповідності до контингенту класу, з урахуванням особливостей психофізичної, у т. ч. й мовленнєвої діяльності учнів. У програмі запропоновано словничок-довідничок із зазначенням доступного для сприймання учнями з ТПМ тлумачення значень основних понять і термінів трудового навчання (див. додатки).

Слід зазначити, що зміст навчальної програми «Трудове навчання» для 5 класу є авторським, адже в ньому з аналогічної програми для загальноосвітніх навчальних закладів творчого колективу під керівництвом завідувача кафедри методики навчання Національного університету біоресурсів і природокористування України, д.п.н., професора, члена-кореспондента НАПН України В. К. Сидоренка, взяті за основу лише векторні освітні лінії.

Вчителі-предметники у школі для дітей із ТПМ не завжди мають вищу дефектологічну освіту. Саме це обумовлює потребу в окремих поясненнях змістового наповнення корекційної колонки програми, яка враховує психофізичні особливості школярів і тому стосується насамперед удосконалення лінгвістичного та комунікативного компонентів їх психомовленнєвої діяльності.

До комунікативного компоненту мовленнєвої діяльності належить процес утримання складної багатоопераційної структури мовленнєвих дій, операції випереджувального синтезу (ймовірного прогнозування), аналізу та контролю (самоконтролю) на різних рівнях, що сприяє цілісному забезпеченню розвитку мовлення.

Вагомим підґрунтям для опанування школярами мовленнєво-трудовою діяльністю є вміння:

- концентрувати увагу на предметі, цілісно сприймати його зміст та форму, запам'ятовувати окремі складові, їх просторове розташування;
- порівнювати вироби за технікою виконання, колірним рішенням, змістом;
- аналізувати вироби з різних матеріалів;
- засвоювати та узагальнювати способи безпечних дій із робочими інструментами та матеріалами;
- прогнозувати створення предметного чи сюжетного образу в трудовій діяльності;
- синтезувати сформовані навички у власній практичній діяльності;

- застосовувати навички поточного та кінцевого контролю на смисловому, зоровому, слуховому та руховому рівні;
- координувати ручну та дрібну моторику під час виконання технологічних операцій.

Складовими лінгвістичного компонента мовленнєвої діяльності (за Є. Ф. Соботович) є розуміння мовлення, фонетико-фонематична, лексико-граматична складові, зв'язне мовлення. Без *розуміння мовлення* неможливе подальше оволодіння навчальною, у т. ч. й мовленнєво-трудовою діяльністю, тому учитель має звертати увагу на засвоєння трудових термінів і понять на імпресивному рівні, на багаторазове повторення та закріплення школярами навчального матеріалу. Під час уроків, при вмілому керівництві вчителя, відбувається уточнення учнями *категоріального* (від слова «категорія», чи найменування) *рівня лексичних узагальнень* різних частин мови, тобто здійснюється актуалізація раніше засвоєних знань, встановлення міжпредметних зв'язків.

Виправлення вад фонетико-фонематичної складової мовлення школярів відбувається не лише під час спеціальних корекційно-розвивальних занять, а й на кожному уроці зокрема. Завдяки тісній співпраці з учителем-логопедом учитель трудового навчання через «екран звуковимови» може бачити, які саме звуки кожен із учнів вже вміє вимовляти. Це допоможе створити мотиваційну основу для подолання мовленнєвих вад школярами та виробити адекватні вимоги до усних відповідей тих учнів, які ще не оволоділи в достатній мірі правильним мовленням.

Засвоєння нових лексем на уроці пов'язане з їх цілісним розумінням і розрізненням на слух тих фонем, які входять до звукового складу. Тому так важливо для дітей із ТПМ навчитися порівнювати та диференціювати слова схожі за звучанням: пилка – палка, пилка – білка, папка – бабка – жабка – шапка – лапка – ляпка і т. п. Знайомлячи учнів із новим поняттям чи терміном трудового навчання, учителю доцільно цілісно промовити його, потім поскладово, акцентовано, виокремлюючи складні для вимови дітей звуки (це, переважно, свистячі, шиплячі та сонори), запропонувати повторити це слово школярам сильнішим у мовленнєвому плані, далі спряжено, відображено повторити з більш слабкими учнями, а в кінці діти почергово це роблять самостійно. Особливої уваги потребують ті слова, в назві яких наявні корелюючі звуки – наприклад, ножиці, лінійка тощо.

Для кращого запам'ятовування та подальшого відтворення учнями кожного нового терміна буде корисним написання його на окремій картці крупним шрифтом. Обов'язковим на уроці є доступне для школярів тлумачення значення лексем, складання речень з цими словами.

Завдяки такій методиці ознайомлення учнів із новими поняттями та термінами у дітей відбувається формування *контекстуально* (від слова «контекст») *зумовлених лексичних узагальнень*, що в подальшому дозволить школярам поступово перевести вивчені слова, що супроводжують трудову діяльність, до активного словника.

Важливе значення має формування в учнів із ТПМ *лексичної сполучуваності, або валентності, слів*, що полягає у правильному змістовому доборі тієї чи іншої лексеми у словосполученні чи реченні. Наприклад, учитель може запитати школяра:

«Як краще сказати: тато стукає молотком по цвяхах чи забиває молотком цвяхи?»). Такий вид роботи буде одночасно розвивати і мовлення, і мислення учнів, стимулювати до встановлення елементарних причинно-наслідкових зв'язків.

Збагаченню словника на уроках трудового навчання сприятиме формування у школярів *лексико-семантичних мовних явищ антонімії, синонімії, багатозначності*. Яскравим прикладом може слугувати добір антонімічних пар якісних прикметників на позначення характерних ознак робочих матеріалів та інструментів: гострі ножиці – тупі ножиці, довга нитка – коротка нитка, м'яка паперова серветка – цупкий картон тощо. Словник учнів із ТПМ поступово збагачується простими синонімами. Наприклад: красивий – гарний, охайний – акуратний, маленький – крихітний і т. п. На практичних прикладах школярі усвідомлюють явище багатозначності, уточнюють, наприклад, що вушко має не лише дитинка, тваринка, а й голка та гудзик.

Щоб у мовленні школярів із ТПМ поступово зникали аграматизми, вчитель трудового навчання своїм прикладом побудови речень стимулює учнів до правильного узгодження іменників із прикметниками в роді, числі, відмінку, займенників із дієсловами відповідно до числа, роду, часу і виду, нормативної побудови зв'язних висловлювань.

Педагог навчає школярів коментувати свої дії, вживаючи дієслова недоконаного виду у першій особі однини (я наклеюю..., я ліплю..., я вирізую...), розповідати про виконану роботу, вживаючи дієслова доконаного виду; складати описову розповідь за поробкою, спираючись на навідні запитання, план-схему чи алгоритм опису; переказувати художній твір з опорою на свої власні чи спільні з однокласниками роботи. Таким чином відбувається цілісне формування мовленнєво-трудової діяльності учнів із важкими порушеннями мовлення.

Уроки трудового навчання будують так, щоб вони пробуджували інтерес, викликали емоції, розвивали мовлення, стимулювали активність і, даючи нові знання, формували практичні трудові уміння школярів із ТПМ. Уроки можуть проводитись як класично, з уведенням елементів пошуково-дослідницької діяльності та проблемного навчання шляхом створення і розв'язання мовленнєво-трудових ситуацій, так і у вигляді відвідання майстерень народних майстрів чи екскурсій до музеїв.

Школярі п'ятого класу емоційні та допитливі, але дещо різкі у своїх судженнях, тому вчителю слід надавати учням можливість самостійно приймати рішення, ненав'язливо спрямовувати їх увагу в потрібному напрямку, не забувати позитивно оцінювати прагнення до вирішення проблемних ситуацій. Готуючись до уроків, педагогові слід продумано добирати як мовленнєвий, так і робочий навчальний матеріал, дотримуватися поступовості у введенні в активне мовлення школярів термінології трудового навчання, активно допомагати (особливо на початкових етапах) в засвоєнні навчального матеріалу та здійсненні умовиводів.

Учитель повинен пам'ятати, що п'ятикласники з ТПМ починають критичніше ставитися до себе, вимогливіше – до своїх творчих робіт, пізнавальних, мовленнєвих здібностей, що свідчить про прагнення учнів до самовдосконалення та самоствердження. Якщо учень не вірить у свої сили та можливості, вчитель має

підтримати його, допомогти включитися в роботу, переконати в тому, що школяр зможе опанувати трудовими навичками, навчитися виготовляти той чи інший виріб і отримати непоганий результат.

Під час уроків трудового навчання п'ятикласники мають чітко усвідомити різницю між самостійним вирішенням операційно-технічного завдання та бездумним копіюванням, адже метою вчителя є розвиток продуктивних можливостей учнів, стимулювання їхньої уяви та вияву самостійності. Однак, зважаючи на психофізичні особливості школярів із ТПМ, педагог має обов'язково відмітити старанність учня навіть у репродуктивній трудовій діяльності.

З метою зняття психофізичного напруження на уроках трудового навчання учитель за необхідності проводить *фізкультхвилинки* у вигляді вправ для розвитку загальної, ручної та дрібної моторики, вправ психогімнастики з обов'язковим мовленнєвим супроводом, що не тільки слугуватимуть для запобігання стомлюваності, а й виконуватимуть коригувально-розвивальну функцію, сприятимуть зануренню в певний художній образ з метою кращого відображення його у площинному чи об'ємному виробі. Важливе місце на уроці посідає виконання вправ для розслаблення м'язів очей, адже усі види трудового навчання є візуальними та розраховані на зорове сприйняття їх людиною.

На уроках трудового навчання в середній школі все більшого значення набуває *індивідуальна робота*. Якщо в підготовчому і початкових класах учитель індивідуально добирає завдання переважно з метою попередження неуспішності, то в п'ятому класі педагог залучає усіх учнів до продуктивної трудової діяльності, максимально враховуючи індивідуальні особливості та інтереси школярів.

У кінці кожного уроку учителем здійснюється **оцінювання навчальних досягнень учнів**. З метою полегшення адаптації п'ятикласників на початку навчального року вчителю доцільно не виставляти бали, а озвучувати оцінки у вигляді позитивних записів у щоденнику, словесних заохочень та схвалень, наголошення на цікавих ідеях учня тощо. Акцентуючи увагу на змістові чи якості виконання роботи школярем, слід враховувати надмірну чутливість підлітка та високоемоційні переживання ним своїх творчих невдач. Нерідко учень тільки робить вигляд, що йому байдуже, як учитель оцінює виконану ним роботу, а насправді болісно реагує на зроблене педагогом навіть незначне зауваження. Саме тому будь-яке критичне судження вчителя стосовно виконаної школярем роботи повинно бути коректним і максимально доброзичливим.

Загальне оцінювання успішності школярів на уроках трудового навчання здійснюється вчителем за 12-бальною шкалою згідно з початковим, середнім, достатнім чи високим рівнем оволодіння знаннями та майстерністю в практичній трудовій діяльності. При цьому кожен наступний рівень вимог не лише включає вимоги попереднього, а також додає нові.

Засвоєння знань, оволодіння школярами із ТПМ уміннями та навичками на *початковому рівні* (1–3 бали) передбачає, що знання учнів є безсистемними, поверховими та фрагментарними, тому трудова діяльність здійснюється лише з активною допомогою вчителя.

Середній рівень (4–6 балів) характеризується набуттям знань учнями у вигляді механічного засвоєння змісту основних понять і вмінням виконувати практичні завдання лише на репродуктивному рівні.

Про засвоєння знань, оволодіння вміннями та навичками на *достатньому рівні* (7–9 балів) можна говорити тоді, коли школярі усвідомлюють зміст понять, встановлюють причинно-наслідкові зв'язки між ними, можуть пояснити хід своїх міркувань, здатні виконувати завдання на рівні аналогії та не потребують значної допомоги вчителя.

Високий рівень (10–12 балів) передбачає оволодіння учнями системою понять із повним розумінням та аргументуванням внутрішньо- та міжпредметних зв'язків, виконання школярами не лише самостійних трудових, а й власне креативних робіт.

Завершує програму трикомпонентний ***перелік орієнтовних показників сформованості галузевої компетентності*** школярів на кінець навчального року.

Психомовленнєвий компонент *«Розуміння змісту навчального матеріалу»* включає перелік тих показників у пізнавальній, мовленнєвій діяльності, емоційно-вольовій сфері, які знаходяться в зоні актуального розвитку (за Л. С. Виготським) учня та є обов'язковими передумовами засвоєння нового навчального матеріалу на невербальному та вербальному рівні.

Психомовленнєвий компонент *«Засвоєння знань, формування умінь і навичок»* передбачає перелік тих показників, які перебувають у зоні найближчого розвитку школяра і знаходяться на рівні початкового засвоєння чи розширення вже наявних знань, формування нових умінь і навичок.

Операційно-технологічний компонент *«Застосування набутих знань, умінь і навичок у практичній діяльності»* охоплює перелік тих показників у трудовій діяльності учня, котрі реалізуються ним самостійно чи з допомогою вчителя у практичній діяльності.

Виокремлення саме таких компонентів допоможе учителю не лише оцінити продуктивність спільної з учнями діяльності, а й проаналізувати ефективність добору форм і методів роботи, стимулюватимуть учнів до збільшення майстерності та професійного зростання.

Сходінками професійної майстерності

Зміст основної загальної освіти	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи
↑↑ ЗАГАЛЬНОПРАКТИЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ		
<i>Вступ (1 год.)</i>		
<p>~10~</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Узагальнення знань, отриманих учнями в початковій школі. Завдання предмета «Трудове навчання». Ознайомлення зі змістом програми трудового навчання для 5 класу. ▪ Технологічна діяльність у сучасному суспільстві. Основні види технологічної діяльності в побуті: дрібний ремонт меблів, квартири, приготування їжі, прання, шиття (ремонт) одягу, плетіння, вишивання тощо. ▪ Правила внутрішнього розпорядку в шкільній майстерні. Організація робочого місця. ▪ Ознайомлення з професіями працівників деревообробної промисловості, дизайнера, лекальника, швачки, прасувальника тощо. 	<p>Учень / учениця (за допомогою вчителя – з опорою на вербальний і невербальний зразок, навідні запитання, та самостійно):</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>відчуває та виражає</i> (мімікою та мовленнєвими засобами) емоційне ставлення до краси рукотворних виробів майстрів; ▪ <i>має уявлення</i> про технологічну діяльність, професії деревообробної промисловості, дизайнера, лекальника, швачки, прасувальника тощо; ▪ <i>наводить</i> приклади технологічної діяльності в побуті, <i>прагне оволодіти</i> її практичними навичками; ▪ <i>пояснює</i> необхідність дотримання правил організації робочого місця, безпеки праці, санітарно-гігієнічних вимог; ▪ <i>коментує</i> свої дії, користуючись 	<p>Формування знань і уявлень про технологічну діяльність, її основні види.</p> <p>Формування лексичної системності дієслів (плести – шити, прати – прасувати).</p> <p>Формування лексико-семантичних мовних явищ антонімії на матеріалі дієслів (м'яти – прасувати, шити – пороти, плести – розпускати, ламати – ремонтувати).</p> <p>Розширення знань та уявлень про ремонт меблів, приготування їжі, прання, шиття одягу, плетіння, вишивання, професії.</p> <p>Закріплення навичок суфіксального словотворення іменників (майстер – майстерня).</p> <p>Уточнення категоріального рівня лексичних узагальнень іменників на позначення назв меблів, продуктів</p>

<p>Орієнтовні тематичні завдання (на вибір): «Кожній речі – своє місце», «Розкажи, хто що робить», «Так чи не так?» (плутанки), «Що спочатку, а що потім?»</p>	<p>фонетично, лексично і граматично правильним зв'язним мовленням;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>дотримується</i> правил безпечної та раціональної організації робочого місця 	<p>харчування, одягу, професій.</p> <p>Акцентування уваги на фонетичній, лексичній і граматичній правильності мовлення.</p> <p>Розвиток сприймання, уваги різних модальностей; короткочасної зорової та слухової пам'яті; мисленнєвих операцій аналізу, синтезу, порівняння; імпресивного та експресивного мовлення; оптико-просторового орієнтування.</p> <p>Виховання інтересу до трудової діяльності</p>
---	--	---

Тема 1. Основи техніки, технологій і проектування (4 год.)

<p>~ 11 ~</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Знаряддя праці, які використовують у побуті. ▪ Історія виникнення знарядь праці. Знаряддя праці як елемент трудового процесу. Узагальнені відомості про найпростіші знаряддя праці (голка, спиці, гачок, ніж, сокира, молоток, пилка тощо). ▪ Пристосування для виконання робіт (п'яльця, наперсток тощо). ▪ Деталь як одиниця виробу. Типові і спеціальні деталі. Загальні відомості про способи отримання деталей (різання, штампування, лиття). 	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>має уявлення</i> про: <ul style="list-style-type: none"> – виникнення знарядь праці на різних етапах розвитку суспільства; – способи отримання деталей; – професію маркетолога, проведення маркетингових досліджень; – проектування як вид діяльності людини; ▪ <i>розрізняє та називає</i> з допомогою вчителя і самостійно: <ul style="list-style-type: none"> – найпростіші знаряддя праці; – типові та спеціальні деталі, способи їх отримання; 	<p>Формування знань та уявлень про виникнення знарядь праці як елементів трудового процесу; про деталі та способи їх отримання.</p> <p>Формування основ проектної діяльності.</p> <p>Формування лексичної системності іменників на позначення робочих інструментів (голка – гачок – спиці, сокира – ніж, молоток – сокира, обценьки – плоскогубці, гайковий ключ – викрутка), дієслів (забивати – забити, різати – відрізати, пиляти – відпиляти).</p>
---	--	--

<p>▪ Проектування як вид діяльності. Міні-маркетингові дослідження (анкетування). Використання біоформ у створенні виробів. Графічне зображення в проектуванні: малюнок виробу.</p> <p>▪ Вибір виробу для проектування та його виготовлення (за варіативним модулем).</p> <p>Орієнтовні тематичні завдання (на вибір): «Описові загадки» (про знаряддя праці), «Що для чого?», «Вибери потрібне», «Утвори пару» (цвях – молоток), «Хто чим працює?» (професія – знаряддя праці); «Професія маркетинголога», «Моя анкета»; «Раз, два, три...», «Сходінки» (проектування).</p> <p>Матеріали: викрутка, молоток, плоскогубці, обценьки, гайковий ключ, пилка, голка, спиці, ножиці тощо.</p>	<p>▪ <i>називає</i> біоформи для створення виробів, користуючись фонетично правильним мовленням;</p> <p>▪ <i>описує</i> (за допомогою вчителя, з опорою на вербальний зразок, технологічну карту) проектування та послідовність найпростішого трудового процесу;</p> <p>▪ <i>вміє</i> (за допомогою вчителя та самостійно):</p> <p>– вибрати знаряддя праці в залежності від виду виконання роботи;</p> <p>– підготуватися до міні-маркетингового дослідження, склавши анкету;</p> <p>– зробити малюнок виробу з використанням біоформ;</p> <p>▪ <i>коментує</i> свої дії, користуючись фонетично, лексично і граматично правильним зв'язним мовленням;</p> <p>▪ <i>дотримується</i> правил безпечної поведінки при використанні знарядь праці</p>	<p>Формування лексико-семантичних мовних явищ багатозначності (ключ – гайковий, скрипковий, журавлиний, від замка, джерело; голка – для шиття, їжака, соснова, риба).</p> <p>Формування контекстуально зумовлених лексичних узагальнень іменників на позначення понять «анкета», «маркетинг», «біоформа», «деталь», «проектування».</p> <p>Удосконалення правильного зв'язного монологічного коментувального та описового мовлення.</p> <p>Вправління у проведенні маркетингових досліджень.</p> <p>Акцентування уваги на фонетичній, лексичній і граматичній правильності мовлення.</p> <p>Розвиток зорового, слухового сприймання, уваги та пам'яті, тактильного, кінестетичного сприймання, кінетичного праксису; усного зв'язного мовлення; конструктивного мислення, мисленнєвих операцій порівняння, аналізу, синтезу, вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки; операцій ймовірного</p>
---	--	--

		<p>прогнозування на лексичному та граматичному рівні; зорового, слухового, смислового, рухового контролю на фонетичному, лексичному, графічному матеріалі; просторового орієнтування; емоційно-вольової сфери, фантазії, творчої уяви; зорово-моторної координації, диференційованих рухів пальців і кистей рук.</p> <p>Виховання інтересу до історії виникнення знарядь праці, проектної діяльності.</p> <p>Виховання морально-етичних норм, організованості, охайності, ретельності, дисциплінованості, вміння доводити розпочату справу до кінця</p>
<i>Узагальнення (2 год.)</i>		
<i>Тема 2. Технологія побутової діяльності (4 год.)</i>		
<p>▪Побутові електроприлади. Загальні правила користування електропобутовими приладами. Пошкодження електропобутових приладів. Небезпека користування пошкодженими побутовими електроприладами.</p>	<p>Учень / учениця:</p> <p>▪має уявлення про:</p> <p>– історію культури споживання їжі;</p> <p>– значення термінів придатності харчових продуктів;</p> <p>▪знає та називає (з опорою на вербальний зразок учителя, картку-</p>	<p>Формування навичок волого-теплової обробки.</p> <p>Формування лексико-семантичних мовних явищ антонімії на матеріалі якісних прикметників (свіжий – зіпсований, кислий – солодкий, твердий – рідкий, дорогий – дешевий);</p>

<p>▪ Використання праски. Вибір режиму прасування. Терморегулятор, його призначення. Прийоми роботи праскою.</p> <p>▪ Культура споживання їжі. Правила етикету за столом.</p> <p>▪ З історії культури споживання їжі. Столова білизна. Серветки для сервірування столу.</p> <p>▪ Види посуду, його призначення. Столові прибори. Їх види та призначення.</p> <p>▪ Поняття етикету під час споживання їжі. Правила сидіння за столом. Правила користування ножем і виделкою. Культура споживання їжі та напоїв. Прийоми споживання страв, чаю та кави. Традиції споживання їжі у різних народів.</p> <p>▪ Елементи граматики споживача. Торгівельні мережі. Інформація про товари, які реалізуються в торговельній мережі. Терміни придатності харчових продуктів (молочних, м'ясних, рибних тощо).</p> <p>Орієнтовні тематичні завдання (на вибір): «Так чи не так?», «Допоможи</p>	<p>схему опису), користуючись фонетично правильним мовленням:</p> <p>– загальні правила користування побутовими електроприладами;</p> <p>– види волого-теплової обробки виробів;</p> <p>– столові прибори, види столової білизни;</p> <p>▪ <i>називає</i> терміни придатності основних продуктів (з підказкою вчителя);</p> <p>▪ <i>розповідає</i> (з опорою на вербальний зразок учителя, картку-схему опису), користуючись фонетично, лексично, граматично правильним зв'язним мовленням про:</p> <p>– можливі наслідки при користуванні пошкодженими електроприладами;</p> <p>– призначення столових приборів;</p> <p>▪ <i>вміє</i> (з незначною допомогою вчителя):</p> <p>– визначити пошкодження електропобутових приладів;</p> <p>– виставляти режими нагрівання праски;</p> <p>– виконувати волого-теплову обробку тканини;</p> <p>– скласти паперові серветки для</p>	<p>синонімії на матеріалі іменників (споживач – покупець).</p> <p>Формування поняття етикету, елементів граматики споживача.</p> <p>Розширення знань та уявлень про електроприлади, правила їх використання; про культуру споживання їжі; про торговельні мережі, терміни придатності харчових продуктів.</p> <p>Вправлення у суфіксальному словотворенні відносних прикметників від іменників на позначення продуктів (молоко – молочний, м'ясо – м'ясний, риба – рибний).</p> <p>Уточнення категоріально зумовлених лексичних узагальнень іменників на позначення назв електроприладів, столової білизни, їжі та напоїв.</p> <p>Вправлення у використанні прийменників (на, над, під, біля, в), ввічливих слів.</p> <p>Акцентування уваги на фонетичній, лексичній і граматичній правильності мовлення.</p> <p>Розвиток зорового, слухового сприймання, уваги та пам'яті, тактильного, кінестетичного</p>
--	--	---

<p>Невмійкові» (створення та вирішення практичних проблемних ситуацій); «Вміла праска»; «Чекаємо гостей», «Святкова зустріч»; «У супермаркеті», «Безпечне харчування».</p> <p>Матеріали: побутові електроприлади, паперові серветки, столові прибори та білизна, продукти.</p>	<p>сервірування столу; – користуватися виделкою та ножем; – шляхом дослідницької діяльності визначати правила зберігання продуктів; – визначати термін придатності продуктів харчування за інформацією на упаковці; ▪ <i>коментує</i> свої дії, користуючись фонетично, лексично і граматично правильним зв'язним мовленням; ▪ <i>дотримується</i> правил безпечної поведінки з електроприладами; правил культурної поведінки за столом</p>	<p>сприймання, кінетичного праксису; усного зв'язного мовлення; конструктивного мислення, мисленнєвих операцій порівняння, аналізу, синтезу, вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки; операцій ймовірного прогнозування на лексичному та граматичному рівні; зорового, слухового, смислового, рухового контролю на фонетичному, лексичному, графічному матеріалі; просторового орієнтування; емоційно-вольової сфери; зорово-моторної координації, диференційованих рухів пальців і кистей рук.</p> <p>Виховання навичок безпечного використання електроприладів.</p> <p>Виховання інтересу до проектної діяльності, знаходження інформації про різноманітні товари торгівельної мережі.</p> <p>Виховання культури споживання їжі, поведінки за столом</p>
Узагальнення (2 год.)		

† ТЕХНОЛОГІЯ ВИГОТОВЛЕННЯ ВИРОБІВ ІЗ ФАНЕРИ ТА ДВП

Тема 1. Основи матеріалознавства (3 год.)

<p>▪Деревина, породи деревини. Напрямок розміщення волокон у деревині. Поняття про виготовлення шпони, фанери, деревоволокнистих плит (ДВП). Застосування фанери та ДВП для виготовлення виробів.</p> <p>▪Властивості конструкційних матеріалів (міцність, твердість, пружність). Застосування конструкційних матеріалів відповідно до їх властивостей. Будова фанери та ДВП.</p> <p>▪Підбір матеріалів для виготовлення обраного виробу. Правила безпечної поведінки у майстерні.</p> <p>Орієнтовні тематичні завдання (на вибір): «Порівняй і назви» (властивості конструкційних матеріалів); «Що з чого і чому?», «Що для чого? Доведи!» (застосування конструкційних матеріалів).</p> <p>Матеріали: шпона, різні види фанери та ДВП</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪має уявлення про виготовлення шпони, фанери, деревоволокнистих плит; будову фанери та ДВП; ▪розпізнає і називає (з опорою на вербальний зразок, навідні запитання вчителя): <ul style="list-style-type: none"> – види фанери та ДВП, способи їх виготовлення; – властивості конструкційних матеріалів; ▪способом дослідницької діяльності визначає будову фанери та ДВП (з опорою на схему); ▪добирає матеріали для виготовлення виробу (за допомогою вчителя та самостійно); ▪коментує свої дії, користуючись фонетично, лексично і граматично правильним зв'язним мовленням; ▪дотримується правил безпечної поведінки у майстерні 	<p>Формування знань та уявлень про деревину, розміщення волокон у деревині; про виготовлення шпони, фанери, ДВП; про властивості конструкційних матеріалів, особливості їх будови.</p> <p>Формування навичок вибору відповідного матеріалу для виготовлення виробів.</p> <p>Формування контекстуально зумовлених лексичних узагальнень іменників на позначення конструкційних матеріалів.</p> <p>Формування лексичної системності на матеріалі іменників (дерево – деревина, стружка – волокно).</p> <p>Акцентування уваги на фонетичній, лексичній і граматичній правильності мовлення.</p> <p>Розвиток зорового, слухового сприймання, уваги та пам'яті, тактильного, кінестетичного сприймання, кінетичного праксису; усного зв'язного мовлення; конструктивного мислення,</p>
---	---	---

		<p>мисленевих операцій порівняння, аналізу, синтезу, вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки; операцій ймовірного прогнозування на лексичному та граматичному рівні; зорового, слухового, смислового, рухового контролю на фонетичному, лексичному, графічному матеріалі; просторового орієнтування; емоційно-вольової сфери, фантазії, творчої уяви; зорово-моторної координації, диференційованих рухів пальців і кистей рук.</p> <p>Виховання прагнення оволодіти вмінням виготовляти вироби з фанери та ДВП</p>
--	--	--

Узагальнення (2 год.)

Тема 2. Технологія виготовлення виробів із фанери та ДВП (14 год.)

<ul style="list-style-type: none"> ▪ Призначення та будова вимірювальних і розмічувальних інструментів (лінійка, рулетка, столярний кутник, циркуль, олівець). Прийоми вимірювання лінійкою, кутником. ▪ Процес розмічування деталей на заготовці. Графічні зображення в 	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ має уявлення про процес різання фанери та ДВП і описує його (з опорою на вербальний і невербальний зразок учителя, навідні запитання, технологічну карту); ▪ розпізнає види графічних зображень, терпугів, наждаків; способи 	<p>Формування знань і уявлень про оздоблення виробів із фанери та ДВП. Формування навичок способів різання фанери та ДВП, свердління отворів, шліфування деталей.</p> <p>Формування контекстуально зумовлених лексичних узагальнень іменників на позначення прийомів та</p>
--	--	---

<p>технологічній діяльності людини (ескіз, креслення).</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Шаблони, їх призначення. Використання ескізу для виготовлення шаблону. Прийоми користування шаблонами, економного розмічування. Розмітка деталей запланованого виробу за шаблонами. ▪ Процес пиляння фанери та ДВП. Відомості про процес обробки деревних матеріалів різанням. Інструменти для ручної обробки різанням фанери та ДВП. ▪ Лобзик. Будова лобзика. Підготовка лобзика до роботи. Пристосування для випилювання лобзиком (столик для випилювання). Прийоми випилювання. ▪ Інструменти для свердління отворів. Свердел, коловорот, дріль, їх будова та призначення. Закріплення свердла в свердлильному патроні. Розмітка центрів під свердління отворів. Прийоми свердління отворів. Фіксація деталі під час свердління. ▪ Процес підготовки деталей виробу до оздоблення. Обпилювання країв 	<p>з'єднання деталей із фанери та ДВП; види оздоблення виробів із фанери та ДВП;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>називає</i>, користуючись орфоепічно правильним мовленням: <ul style="list-style-type: none"> – вимірювальні та розмічувальні інструменти; – професії робітників, які працюють із деревиною; ▪ <i>пояснює</i>: <ul style="list-style-type: none"> – необхідність економного використання матеріалу (з опорою на практичний досвід); – принцип свердління отворів (з опорою на навідні запитання учителя, технологічну карту); – спосіб кріплення заготовки (на практичному рівні); – вибір з'єднання деталей (з опорою на технологічну карту, запитання вчителя); ▪ <i>характеризує</i> будову лобзика (з опорою на навідні запитання учителя); ▪ <i>вибирає</i> вид оздоблення виробу з фанери та ДВП, оздоблювальні матеріали з урахуванням санітарно-гігієнічних вимог (з незначною 	<p>інструментів для випилювання, свердління отворів, назв фіксуючих пристроїв.</p> <p>Формування лексико-семантичних мовних явищ антонімії на матеріалі якісних прикметників (довгий – короткий, товстий – тонкий, широкий – вузький, глибокий – мілкий, гладенький – шорсткий, прозорий – непрозорий); синонімії на матеріалі іменників (свердел – свердло); багатозначності на матеріалі іменників (коловорот: сильний обертальний рух води, інструмент, вантажопідіймальний пристрій).</p> <p>Формування лексичної системності на матеріалі іменників (кут – кутник – трикутник, свердло – свердловина), дієслів (пиляти – різати, пиляти – випилювати, забивати – збивати, клеїти – приклеїти).</p> <p>Розширення знань про професії робітників, які працюють з деревиною. Уточнення категоріально зумовлених лексичних узагальнень іменників на позначення вимірювальних та розмічувальних інструментів, графічних зображень.</p>
---	---	--

<p>деталей терпугами. Види терпугів. Фіксуєчі пристрої (струбцини, затискачі). Прийоми роботи терпугами. Шліфування. Наждак, його види. Підбір наждаку під конкретний вид обробки. Пристосування для шліфування. Прийоми шліфування деталей виробу.</p> <p>▪З'єднання деталей виробу цвяхами. Вибір цвяхів за діаметром та довжиною. Інструменти для з'єднання деталей цвяхами. Прийоми роботи при з'єднанні деталей цвяхами. З'єднання деталей виробу за допомогою клею. Вибір клею для склеювання деревних матеріалів. Прийоми склеювання деталей виробу. Пристосування для притискання та фіксації деталей, які з'єднуються за допомогою клею (струбцини тощо).</p> <p>▪Призначення оздоблення. Види оздоблення виробів: прозоре (лакування), непрозоре (фарбування), художнє (випалювання та розпис).</p> <p>▪Випалювач. Прийоми випалювання на поверхні виробу. Розпис. Прийоми розпису поверхонь виробу. Прийоми</p>	<p>допомогою вчителя);</p> <p>▪<i>вміє</i> (з незначною допомогою вчителя та самостійно):</p> <p>– розмічувати деталі обраного виробу на фанері або ДВП, використовуючи розмічувальні інструменти та шаблони;</p> <p>– вибирати способи різання фанери та ДВП, клей для деревних матеріалів, свердел необхідного діаметру;</p> <p>– використовувати пристосування для випилювання, для фіксації деталей під час склеювання;</p> <p>– випилювати деталі виробу лобзиком, з урахуванням припуску на подальшу обробку;</p> <p>– свердлили отвори за допомогою ручного дреля та коловороту, використовуючи фіксуєчі пристрої;</p> <p>– застосовувати прийоми обпилювання та шліфування;</p> <p>– з'єднувати деталі виробу;</p> <p>– виконувати оздоблення поверхонь виробу лакофарбуванням та випалюванням;</p> <p>▪<i>коментує</i> свої дії, користуючись фонетично, лексично і граматично правильним зв'язним мовленням;</p>	<p>Закріплення навичок вимірювання лінійкою та кутником.</p> <p>Акцентування уваги на фонетичній, лексичній і граматичній правильності мовлення.</p> <p>Розвиток зорового, слухового сприймання, уваги та пам'яті, тактильного, кінестетичного сприймання, кінетичного праксису; усного зв'язного мовлення; конструктивного мислення, мисленнєвих операцій порівняння, аналізу, синтезу, вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки; операцій ймовірного прогнозування на лексичному та граматичному рівні; зорового, слухового, смислового, рухового контролю на фонетичному, лексичному, графічному матеріалі; просторового орієнтування; емоційно-вольової сфери, фантазії, творчої уяви; зорово-моторної координації, диференційованих рухів пальців і кистей рук.</p> <p>Виховання морально-етичних норм, організованості, охайності, ретельності, дисциплінованості.</p>
--	--	--

<p>нанесення лакофарбового покриття.</p> <p>Орієнтовні тематичні завдання (на вибір): «Їдальня для птахів», «Пливи, пливи, кораблику», «Ослінчик для бабусі»; «Підставка під тарілочку», «Підставка для серветок (ручок, книжки)», «Рамка для фотографій»; «Кухонна дощечка», «Книжкова полицка», «Подарунок для матері», «Чарівна скринька», «Іграшки для братика (сестрички)» (меблі, площинні статичні та динамічні фігурки звіряток, герої та декорації для настільного театру, сувеніри).</p> <p>Матеріали: різні види фанери та ДВП; шаблони; лінійки, рулетки, столярні кутники, циркулі, олівці; лобзики, свердла, коловороти, дрилі; цвяхи, клей; випалювачі, фарби, пензлики, лак</p>	<p>▪ <i>дотримується</i> правил безпечної поведінки у майстерні</p>	<p>Виховання бажання досягати, бачити та адекватно оцінювати результати своєї трудової діяльності</p>
<p><i>Узагальнення (2 год.)</i></p>		

Показниками сформованості галузевої компетентності учня п'ятого класу загальноосвітньої школи чи спеціальної школи для дітей із тяжкими порушеннями мовлення з предмету «Трудове навчання» на кінець навчального року виступають:

1. Розуміння змісту навчального матеріалу (психомовленнєвий компонент):

- цілісне сприймання дійсності за художньо-естетичними законами;
- здатність отримувати естетичну насолоду від краси навколишнього світу і виробів трудового навчання;
- розуміння зв'язків трудового навчання із предметним середовищем, життєдіяльністю людини;
- дотримання правил внутрішнього розпорядку в шкільній майстерні, організації робочого місця.

2. Засвоєння знань, формування умінь і навичок (психомовленнєвий компонент):

- здатність до самореалізації, потреба у професійному самовдосконаленні;
- знання видів, властивостей конструкційних матеріалів;
- уявлення про способи з'єднання деталей із фанери та ДВП; оздоблення поверхонь виробу; основи проектної діяльності; елементи грамоти споживача;
- сформованість зорової культури, уявлень про продукти трудової діяльності, відповідні техніки та матеріали;
- вживання (за допомогою вчителя та самостійно) термінології трудового навчання;
- сприймання та аналіз продуктів трудової діяльності, висловлення особистісного ставлення до них, аргументування своїх думок та оцінок;
- контроль фонетичної, лексичної, стилістичної та змістової правильності власного мовлення під час розповідей за виготовленим виробом;
- формулювання власного задуму, планування майбутньої роботи, коментування процесу, складання розповіді за виготовленим виробом;
- оцінювання результатів трудової діяльності як власної, так і ровесників.

3. Застосування набутих знань, умінь і навичок у практичній трудовій діяльності (операційно-технологічний компонент):

- вміння вибрати матеріали для виготовлення певного виробу;
- виконання розмічування деталей на заготовці;
- застосування прийомів вимірювання лінійкою та кутником;
- розпилювання і свердління фанери та ДВП;
- обпилювання країв деталей терпугами.

Слід зазначити, що представлені показники можуть варіюватися в залежності від механізмів виникнення та прояву мовленнєвих порушень школярів і з опорою на найбільш збережені компоненти мовленнєвої та пізнавальної діяльності.

ТЕХНОЛОГІЯ ВИГОТОВЛЕННЯ ВИРОБІВ І ЇХ АПЛІКАТИВНЕ ОФОРМЛЕННЯ

Тема 1. Основи матеріалознавства (4 год.)

<p>▪ Конструкційні матеріали та їх вибір. Види конструкційних матеріалів для виготовлення аплікацій: тканина, нитки, пряжа, неткані матеріали.</p> <p>▪ Види текстильних волокон. Будова тканини (нитка основи, піткання, пруг). Поняття про ширину та довжину тканини. Лицьовий і зворотний боки тканини.</p> <p>Орієнтовні тематичні завдання (на вибір): «Дивись – не помились», «Будь уважною!», «Чи зможеш назвати?», «Назви правильно».</p> <p>Матеріали: різні види тканин, нитки, пряжа, неткані матеріали.</p>	<p>Учениця (за допомогою вчителя – з опорою на вербальний і невербальний зразок, навідні запитання та самостійно):</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>відчуває та виражає</i> (мімікою та мовленнєвими засобами) емоційне ставлення до краси рукотворних виробів майстрів; ▪ шляхом дослідницької діяльності <i>порівнює</i> різні види тканини; ▪ <i>розпізнає</i> тканини, нитки, пряжу; нитки основи, піткання, пруг; ▪ <i>називає</i> (з опорою на вербальний зразок учителя та самостійно): <ul style="list-style-type: none"> – конструкційні матеріали та матеріали, які використовують для виготовлення аплікацій; – текстильні волокна; ▪ <i>вміє</i> (з опорою на навідні запитання вчителя) визначати довжину та ширину тканини, її лицьовий і зворотний боки; ▪ <i>коментує</i> свої дії, користуючись фонетично, лексично і граматично 	<p>Формування контекстуально зумовлених лексичних узагальнень на позначення конструкційних матеріалів.</p> <p>Формування лексико-семантичних мовних явищ антонімії на матеріалі якісних прикметників (довгий – короткий, широкий – вузький, грубий – тонкий, ворсистий – гладенький), відносних прикметників (лицьовий – зворотний); багатозначності на матеріалі іменників (пруг: вузька смужка тканини, лінія горизонту, верхній край посудини).</p> <p>Розширення знань про текстильні волокна та їх види.</p> <p>Акцентування уваги на фонетичній, лексичній і граматичній правильності мовлення.</p> <p>Розвиток зорового, слухового сприймання, уваги та пам'яті, тактильного, кінестетичного сприймання, кінетичного праксису; усного зв'язного мовлення;</p>
---	--	--

	<p>правильним зв'язним мовленням;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>дотримується</i> правил безпечної поведінки у майстерні 	<p>конструктивного мислення, мисленнєвих операцій порівняння, аналізу, синтезу, вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки; операцій ймовірного прогнозування на лексичному та граматичному рівні; зорового, слухового, смислового, рухового контролю на фонетичному, лексичному, графічному матеріалі; просторового орієнтування; емоційно-вольової сфери, фантазії, творчої уяви; зорово-моторної координації, диференційованих рухів пальців і кистей рук.</p> <p>Виховання інтересу до трудової діяльності</p>
<i>Узагальнення (1 год.)</i>		
<i>Тема 2. Оздоблення виробів аплікацією (12 год.)</i>		
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Аплікація як вид художнього оздоблення виробів. З історії аплікації. Види аплікацій, їх застосування. ▪ Розробка малюнка як складової процесу виготовлення аплікації. Вибір малюнка для аплікації. Інструменти та матеріали для 	<p>Учениця (за допомогою вчителя – з опорою на вербальний і невербальний зразок, навідні запитання та самостійно):</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>відчуває та виражає</i> (мімікою та мовленнєвими засобами) емоційне ставлення до краси виробів, оздоблених аплікацією; 	<p>Формування контекстуально зумовлених лексичних узагальнень відносних прикметників на позначення окремих видів швів.</p> <p>Формування лексичної системності вживання дієслів (пришивати – шити).</p> <p>Формування лексико-семантичних мовних явищ антонімії на матеріалі</p>

Продовження таблиці

<p>виготовлення аплікацій.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Розмічування деталей аплікації. Копіювання малюнка на основу для розміщення деталей аплікації. ▪ Виготовлення деталей аплікацій (за шаблоном): приколювання, обведення, вирізання. Маркування деталей (у випадку їх великої кількості). ▪ Прикріплення деталей аплікації на основу. Шви «уперед голку», «петельний», їх використання. Графічне зображення шва та послідовність його виконання. Приметування деталей аплікації на основу. ▪ Економне використання матеріалів під час розкрою деталей аплікації. Використання відходів тканин та інших матеріалів. ▪ Способи оздоблення виробів аплікацією. Матеріали для оздоблення виробу: гудзики, бісер, блискавки, вишивка тощо. Шви для оздоблення виробу («назад голку», «стебловий», «тамбурний»). Графічне зображення швів та послідовність їх 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>називає</i> види аплікацій (за допомогою вчителя та самостійно); ▪ <i>розуміє</i> та <i>обґрунтовує</i> значення економного використання матеріалів; ▪ <i>вміє</i> (за допомогою вчителя та самостійно): <ul style="list-style-type: none"> – вибирати матеріали та інструменти для виготовлення виробу, малюнок, оздоблення для аплікації; – оздоблювати виріб аплікацією; – пришивати деталі аплікації до основи виробу знайомими швами; ▪ <i>коментує</i> свої дії, користуючись фонетично, лексично і граматично правильним зв'язним мовленням; ▪ <i>розповідає</i> про послідовність виготовлення виробу з аплікацією (з опорою на зразок, навідні запитання, технологічну картку); ▪ <i>дотримується</i> правил безпечної поведінки у майстерні 	<p>прислівників (уперед – назад, густо – рідко); синонімії на матеріалі дієслів (оздоблювати – прикрашати), багатозначності на матеріалі іменників (шов: спосіб вишивання, місце скріплення частин чогось).</p> <p>Розширення знань про аплікації та їх види.</p> <p>Закріплення навичок виготовлення аплікацій.</p> <p>Удосконалення навичок декорування різних виробів аплікацією.</p> <p>Акцентування уваги на фонетичній, лексичній і граматичній правильності мовлення.</p> <p>Розвиток зорового, слухового сприймання, уваги та пам'яті, тактильного, кінестетичного сприймання, кінетичного праксису; усного зв'язного мовлення; конструктивного мислення, мисленнєвих операцій порівняння, аналізу, синтезу, вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки; операцій ймовірного прогнозування на лексичному та граматичному рівні; зорового,</p>
--	---	---

Продовження таблиці

<p>виконання. Оформлення виробу (обробка країв тощо). Остаточна обробка виробу.</p> <p>▪ Особливості догляду за виробами з аплікативним оформленням.</p> <p>Орієнтовні тематичні завдання (на вибір): «Я на сонечку лежу» (левеня), «Грайливі рибки», «Весняний передзвін» (панно); «Веселе кошеня» (сумочка); «Настінна сумка», «Красивий гаманець», «Чарівний птах», «Совонька-сова, мудра голова» (сувенір); «Чудові рибки» (прихватки), «Веселі клоуни» (композиція); «Серветочка (хустинка) для матусі (бабусі)», «Вишиваю вишиванку для маленького Іванка» (лялькова).</p> <p>Матеріали: шаблони, різні види тканин, голки, наперстки, подушечка для голок, нитки, ножиці, п'яльця</p>		<p>слухового, смислового, рухового контролю на фонетичному, лексичному, графічному матеріалі; просторового орієнтування; емоційно-вольової сфери, фантазії, творчої уяви; зорово-моторної координації, диференційованих рухів пальців і кистей рук, чуття кольору та ритму.</p> <p>Виховання інтересу до оздоблення виробів аплікацією.</p> <p>Виховання морально-етичних норм, організованості, охайності, ретельності, дисциплінованості.</p> <p>Виховання бажання досягати, бачити та адекватно оцінювати результати своєї трудової діяльності</p>
--	--	---

Узагальнення (3 год.)

Показниками сформованості галузевої компетентності учениці п'ятого класу загальноосвітньої школи чи спеціальної школи для дітей із тяжкими порушеннями мовлення з предмету «Трудове навчання» на кінець навчального року виступають:

1. Розуміння змісту навчального матеріалу (психомовленнєвий компонент):

- цілісне сприймання дійсності за художньо-естетичними еталонами;
- здатність отримувати естетичну насолоду від краси навколишнього світу і рукотворних виробів;
- розуміння зв'язків трудового навчання із предметним середовищем, життєдіяльністю людини;
- дотримання правил внутрішнього розпорядку в шкільній майстерні, організації робочого місця.

2. Засвоєння знань, формування умінь і навичок (психомовленнєвий компонент):

- здатність до самореалізації, потреба в професійному самовдосконаленні;
- знання видів, властивостей конструкційних матеріалів;
- розрізнення і називання матеріалів та інструментів для виготовлення виробів;
- уявлення про аплікацію як вид художнього оздоблення виробів; основи проектної діяльності; елементи грамоти споживача;
- сформованість зорової культури, уявлень про продукти трудової діяльності, відповідні техніки та матеріали;
- вживання (за допомогою вчителя та самостійно) термінології трудового навчання;
- сприймання та аналіз продуктів трудової діяльності, висловлення особистісного ставлення до них, аргументування власних думок та оцінок;
- контроль фонетичної, лексичної, стилістичної та змістової правильності власного мовлення під час ділового спілкування;
- формулювання задуму, планування майбутньої роботи, коментування процесу, складання розповіді за виготовленим виробом;
- оцінювання результатів власної діяльності та діяльності ровесників.

3. Застосування набутих знань, умінь і навичок у практичній трудовій діяльності (операційно-технологічний компонент):

- вміння вибирати матеріали для виготовлення певного виробу та його оформлення;
- визначення параметрів тканини (довжини та ширини);
- розмічування деталей аплікації;
- виготовлення виробів та їх аплікативне оформлення.

Слід зазначити, що представлені показники можуть варіюватися в залежності від механізмів виникнення та прояву мовленнєвих порушень школярів і з опорою на найбільш збережені компоненти мовленнєвої та пізнавальної діяльності.

ДОДАТКИ

Словничок-довідничок основних понять і термінів трудового навчання

Абразив – дуже твердий дрібнозернистий матеріал (алмаз, наждак, креміль, пемза та ін.), що використовується для шліфування, точіння, полірування поверхні металів, скла, керамічних матеріалів тощо.

Анкета – бланк для запису в ньому певних відомостей.

Аплікація – процес створення візерунків, орнаментів шляхом нашивання, наклеювання на тканину чи папір різнобарвних шматочків якогось матеріалу.

Викрутка – інструмент для загвинчування та відгвинчування шурупів, гвинтів, гайок.

Випалювати (тут) – наносити розжареним предметом тавро на що-небудь.

Деталь (тут) – частина машини, приладу, апарату, пристрою.

Діаметр – відрізок прямої, що проходить через центр кола і сполучає дві його точки.

Дриль – інструмент для свердління отворів різного діаметру в металах, деревині.

Етикет – установлені норми поведінки і правила ввічливості в суспільстві.

Коловорот – 1. Інструмент для ручного свердління отворів у дереві, металі; 2. Сильний обертальний рух води в річках, морях, а також місце, де відбувається цей рух; 3. Вантажопідіймальний пристрій у вигляді вала з ручкою, на який намотується канат чи ланцюг.

Кутник – інструмент для вимірювання та розмічування кутів.

Лакувати – покривати лаком для збереження і надання блиску.

Лобзик – ручний інструмент для узорного випилювання.

Майстерня – приміщення для виготовлення певних виробів.

Маркетинг – система управління підприємством, що передбачає комплексне урахування становища на ринку збуту для прийняття рішення.

Наждак – гірська порода високої твердості, яка складається із зерен корунду (твердого кристалічного глинозему) і багатьох домішок інших матеріалів.

Напилоч – різальний інструмент у формі бруска з насічкою, що використовується для обточування металевих та ін. виробів.

Обценьки – ручне металеве знаряддя, схоже на щипці, для витягування цвяхів.

Оздоблювати – надавати комусь (чомусь) красивого, гарного вигляду за допомогою яких-небудь прикрас; прикрашати.

Пилка – металевий предмет із зубцями для розпилювання різних матеріалів.

Піткання – такий уклад ниток у тканині, переплетений з основою, що є перпендикулярним до поздовжнього краю тканини.

Плоскогубці – кліщі, щипці з плоскими, плескатими кінцями (губами).

Праска – металевий нагрівальний прилад для прасування речей.

Проект (тут) – задум, план підготовки та виконання роботи.

Пруг – 1. Вузька поздовжня смужка по краю тканини; 2. Лінія горизонту; 3. Край чого-небудь, ребро.

Пряжа – довга тонка нитка зі зсуканих волокон льону, вовни або коноплі, яку одержують при прядінні.

П'яльця – пристрій для рукоділля у вигляді рамки, переважно круглої, на якій закріплюється розтягнута тканина.

Рулетка – вузька металева або клейончаста стрічка з поділками, намотана на валик, розміщена у футлярі, для вимірювання довжини.

Свердел – ріжучий інструмент, при обертанні якого утворюються отвори, заглибини в металі, дереві тощо; те саме, що і свердло.

Споживач – 1. Особа чи організація, яка використовує яку-небудь продукцію. 2. Те саме, що і покупець.

Струбцина – пристрій для закріплення деталей під час обробки.

Терпуг – сталевий брусок із насічкою, вид напилка.

Технологія – 1. Сукупність виробничих операцій, методів, процесів у певній галузі виробництва, способів, що використовуються в якій-небудь справі, тощо. 2. Сукупність знань про способи обробки матеріалів, виробів, про послідовність окремих виробничих операцій у процесі виробництва.

Фанера – матеріал із деревини у вигляді тонких пластин, якими обклеюють або з яких виготовляють столярні вироби.

Циркуль – креслярський та вимірювальний інструмент, що складається з двох ніжок, з'єднаних між собою шарніром для розхиляння на потрібну відстань.

Шаблон – зразок, за яким виготовляють будь-які однорідні вироби; пристрій для перевірки правильності форми, розмірів готових виробів.

Шов – 1. Спосіб вишивання; 2. Місце з'єднання зшитих частин тканини чи шматків чогось.

Шліфувати – обробляти металеві, дерев'яні та ін. вироби абразивними інструментами та матеріалами для одержання гладких поверхонь точних розмірів.

Шпона – 1. Тонкі дерев'яні листи, що використовуються для виготовлення клеєної фанери; одношарова фанера. 2. Прокладний матеріал для ущільнення, відокремлення чогось і т. ін.

Щипці – інструмент у вигляді двох з'єднаних шарніром стрижнів, що використовується для затискування, розколювання, висмикування тощо.

Зміст

Пояснювальна записка.....	3
Сходінками професійної майстерності	10
☞☞ Загальнопрактичні технології трудового навчання	10
Вступ	10
Основи техніки, технологій і проектування	11
Технологія побутової діяльності	13
☞ Технологія виготовлення виробів із фанери та ДВП	16
Основи матеріалознавства	16
Технологія виготовлення виробів із фанери та ДВП	17
Показники сформованості галузевої компетентності учня.....	21
☞ Технологія виготовлення виробів і їх аплікативне оформлення	22
Основи матеріалознавства	22
Оздоблення виробів аплікацією	23
Показники сформованості галузевої компетентності учениці.....	26
Додатки	27
Словничок-довідничок основних понять і термінів трудового навчання	27

Авторська довідка

Рібиун Юлія Валентинівна – доктор філософії в галузі педагогіки, старший науковий співробітник лабораторії логопедії Інституту спеціальної педагогіки НАПН України; дипломований учитель-логопед і вчитель-дефектолог, дипломований психолог, сертифікований психотерапевт; автор понад 200 науково-методичних публікацій, у т. ч. корекційно-розвивальних програм і навчальних посібників із питань діагностики та корекції мовленнєвих вад у осіб різних вікових груп, запатентованої корисної моделі «Спосіб відновлення вимовної функції у дошкільнят з порушеннями фонетико-фонематичної сторони мовлення». Авторський сайт www.logoped.in.ua.

Навчальне видання

Юлія Рібцун

Навчальна програма «Трудове навчання» (5 клас)

Підписано до друку 20.04.2015 р.

Формат 60×84 1/16. Папір офс.

Ум. др. арк. 1,5. Наклад 100 прим. Зам. № 16.

ДП «Укртехінформ», Київ, вул. М. Горького, 180

Свідоцтво про державну реєстрацію КВ №19100-9500 ПР від 25.02.2013 р.

тел. 521-00-90